

GOD: EEN EN DRIEVULDIG

Gonzalo Lobo Méndez

GOD: EEN EN DRIEVULDIG



Theologische inleidingen

# INHOUDSOPGAVE

**Inleiding .....9**

**Afkortingen .....10**

## **Hoofdstuk I**

### **HET BESTAAN VAN EEN GOD DIE OPENBAART ...13**

1. De God van de filosofen en de God van de Openbaring .....15
2. De goddelijke openbaring in de geschiedenis en in woorden .....18
3. De God van Israël en de strijd tegen valse goden .....23
4. Wijsheid van de gelovige en dwaasheid van hen die God ontkennen .....25
5. Natuurlijke Godskennis .....26
6. Geleidelijke openbaring van God in het Oude Testament .....31
7. Fases van Gods tussenkomst in het Oude Testament .....32

## **Hoofdstuk II**

### **GODS UNICITEIT EN TRANSCENDENTIE .....37**

1. De ene God .....37
2. Jezus is de Heer .....39
3. Niet iedereen gelooft in de ene God .....40
4. Gevolgen van het geloof in een ene God .....41
5. De namen van God .....45
6. De volmaaktheden van God .....47
7. De transcendentie van de onzegbare God .....49
8. God is eeuwig .....52
9. God is onveranderlijk .....53
10. Morele volmaaktheden van God .....57
11. Filosofische uiteenzettingen over de ene God .....59

### **Hoofdstuk III**

#### **DE LEVENDE GOD VAN HET VERBOND .....67**

1. God is de mens nabij .....68
2. God is almachtig .....70
3. God is de Schepper van alle dingen .....72
4. God is rechtvaardig .....74
5. God is barmhartig .....76
6. Het probleem van het kwaad .....79
7. De Wijsheid, het Woord en de Geest van God .....83
8. God geopenbaard in Jezus Christus .....86

### **Hoofdstuk IV**

#### **DE DRIE-EENHEID IN HET NIEUWE TESTAMENT .93**

1. De eerste verwijzingen naar de Drie-eenheid in het Oude Testament? .....94
2. De Vader geopenbaard door de Zoon .....97
3. De godheid van Jezus in het Nieuwe Testament .....103
4. Openbaring van de heilige Geest als goddelijke Persoon .....109
5. Trinitaire uitdrukkingen in het Nieuwe Testament .113

### **Hoofdstuk V**

#### **HET GELOOF IN DE DRIE-EENHEID**

#### **DOGMATISCHE FORMULERING .....121**

1. Eerste christelijke geschriften .....123
2. Gnosticisme .....126
3. Apologetische Vaders .....129
4. Monarchianisme en modalisme .....134
5. Subordinationisme: de crisis van het arianisme .....138
6. Concilie van Nicea .....141
7. Polemieken en voortgang op theologisch gebied ....143
8. De godheid van de heilige Geest .....145

## **Hoofdstuk VI**

### **DE TRINITAIRE «VOORTKOMSTEN» .....151**

1. Het geloof in de Drie-ene God .....151
2. Analoge kennis .....156
  - a) Het begrip analogie .....156
  - b) Verloop van de analogieredenering:  
bevestiging, ontkenning, eminentie .....157
  - c) Analogie van de mens .....159
3. Het begrip 'processio', voortkomst .....161
4. Goddelijke voortkomsten .....162
5. Kenmerken van de goddelijke voortkomsten .....163

## **Hoofdstuk VII**

### **DE GODDELIJKE BETREKKINGEN .....169**

1. Het begrip betrekking .....169
2. Elementen van de betrekkingen .....171
3. Werkelijke betrekkingen .....171
4. De betrekkingen zijn subsistent .....174
5. De goddelijke betrekkingen .....175
6. Kenmerken van de goddelijke betrekkingen .....177
7. In God zijn er vier betrekkingen .....179
8. Het innerlijke en gelukkige leven van de  
allerheiligste Drie-eenheid .....181

## **Hoofdstuk VIII**

### **DE GODDELIJKE PERSONEN .....185**

1. Het begrip persoon .....185
2. De Vader, beginsel zonder beginsel .....187
3. Het Woord is de Zoon van God .....190
4. De heilige Geest, Liefde .....193
5. De heilige Geest als Gave .....198
6. De kwestie van het 'Filioque' .....200
7. Wederzijdse immanentie van de goddelijke  
Personen .....202

## **Hoofdstuk IX**

<b>EIGENSCHAPPEN EN ZENDINGEN .....</b>	<b>207</b>
1. De eigenschappen van de Personen .....	208
2. De toe-eigeningen .....	210
3. De goddelijke zending .....	212
4. Zichtbare zending van het Woord .....	215
5. Zending van de heilige Geest .....	218
6. Onzichtbare en zichtbare zending .....	220

## **Hoofdstuk X**

<b>VAN ECONOMISCHE DRIE-EENHEID</b>	
<b>NAAR IMMANENTE DRIE-EENHEID .....</b>	<b>225</b>
1. Onderscheid tussen economische Drie-eenheid en immanente Drie-eenheid .....	226
2. Binnengeleid in het mysterie van de Drie-eenheid ..	228
3. Goddelijke inwoning in de ziel van de rechtschapen mens .....	228
4. Naar de Vader, door de Zoon, in de Geest .....	234

## Inleiding

Dit boek wil een samenvatting geven van de katholieke leer over de allerheiligste Drie-eenheid. Het is bedoeld voor die gelovigen die God, ons in Jezus Christus geopenbaard, beter willen leren kennen en liefhebben.

In deze gesecculariseerde samenleving met veranderende en strijdige culturen zijn er, gelukkig, nog veel christengelovigen die graag een wetenschappelijk gefundeerde en tegelijk ook eenvoudige kennis van het christelijk geloof willen verwerven. Het is dus van belang hun een overzicht van de geloofsinhoud en de argumenten te bieden die in de loop van de geschiedenis het meest aan de orde zijn geweest. Hun geloof en geestelijk leven zullen daardoor versterkt worden en zo kunnen zij de geopenbaarde geloofsleer ook verder verbreiden.

De tekst richt zich voorts tot hen die tijdelijk van het geloof verwijderd zijn geraakt en ernaar zouden willen terugkeren om de door Jezus Christus geopenbaarde God te herontdekken.

Eveneens willen wij proberen mensen te bereiken die, zonder christen te zijn, op zoek zijn naar verhelderende inzichten en vermoeden die in de God van de christenen te kunnen vinden.

## Afkortingen

CKK *Catechismus van de Katholieke Kerk*

DH *Enchiridion*, editie Denzinger - Hünermann

DV 2<sup>de</sup> Vat. Concilie, Dogmatische Constitutie *Dei Verbum*

PG *Patrologia Graeca*

## Oude Testament

Genesis	Gn	Wijsh. van	
Exodus	Ex	Jezus Sirach	Sir
Leviticus	Lv	Jesaja	Js
Numeri	Nu	Jeremia	Jr
Deuteronomium	Dt	Klaagliederen	Kl
Jozua	Joz	Baruch	Bar
Rechters	Re	Ezechiël	Ez
Ruth	Rt	Daniël	Da
1 Samuël	1 S	Hosea	Hos
2 Samuël	2 S	Joël	Jl
1 Koningen	1 K	Amos	Am
2 Koningen	2 K	Obadja	Ob
1 Kronieken	1 Kr	Jona	Jon
2 Kronieken	2 Kr	Micha	Mi
Ezra	Ezr	Nahum	Nah
Nehemia	Neh	Habakuk	Hab
Tobit	Tob	Sefanja	Sef
Judit	Jdt	Haggai	Hag
Ester	Est	Zacharia	Zach
1 Makkabeeën	1 Mak	Maleachi	Mal
2 Makkabeeën	2 Mak		
Job	Job		
Psalmen	Ps		
Spreuken	Spr		
Prediker	Pr		
Hooglied	Hl		
Wijsheid	W		



## Nieuwe Testament

Matteüsevangelie	Mt
Marcusevangelie	Mc
Lucasevangelie	Lc
Johannesevangelie	Joh
Handelingen	Hnd
Romeinen	Rom
1 Korintiërs	1 Kor
2 Korintiërs	2 Kor
Galaten	Gal
Efeze	Ef
Filippenzen	Fil
Kolossenzen	Kol
1 Tessalonicenzen	1 Tes
2 Tessalonicenzen	2 Tes
1 Timoteüs	1 Tim
2 Timoteüs	2 Tim
Titus	Tit
Filémon	Film
Hebreeën	Heb
Jakobus	Jak
1 Petrus	1 Pe
2 Petrus	2 Pe
1 Johannes	1 Joh
2 Johannes	2 Joh
3 Johannes	3 Joh
Judas	Jud
Apokalyps of Openbaring van Johannes	Apk Op

## Hoofdstuk I

### HET BESTAAN VAN EEN GOD DIE OPENBAART

«God die oneindig volmaakt en gelukkig in zichzelf is, heeft, uit zuivere goedheid, in vrijheid de mens geschapen, om hem te laten delen in zijn eigen gelukzalig leven. Daarom nadert Hij altijd en overal tot de mens. Hij roept hem, biedt hem hulp om Hem te zoeken, te kennen en met al zijn krachten lief te hebben. Alle mensen, door de zonde verdeeld, nodigt Hij uit tot de eenheid van zijn gezin, de Kerk. Om dat te bereiken heeft Hij zijn Zoon gezonden als Verlosser en Redder, toen de volheid van de tijden gekomen was. In Hem en door Hem, nodigt Hij de mensen uit om in de heilige Geest zijn aangenomen kinderen te worden en daarmee erfgenamen van zijn gelukzalig leven.»<sup>1</sup>

Hiermee begint de *Catechismus van de Katholieke Kerk* de uiteenzetting over God, een God die werkelijk bestaat en zich geleidelijk, in verschillende stadia van de geschiedenis, meer en meer heeft laten zien, met de bedoeling dat wij, ook nu al hier op aarde, in zijn geluk delen. Daarom loopt een studie over God ook niet uit op een intellectueel weten, bestemd voor een kleine groep mensen. Nee, deze kennis is het gevolg van een initiatief van Gods liefde die het hele menselijke bestaan verheldert en een verheven zin geeft. Dit begint met de bevrijding van de zonde, gevolgd door de verheffing van de mens tot het bovennatuurlijke niveau van Gods genade en tot slot de onthulling van de goddelijke betekenis van alle wederwaardigheden van mensen en volken.

Daarom is het niet moeilijk te begrijpen dat voor een christen de vraag naar God van kapitaal belang is.

a) Het is de belangrijkste vraag van de hele theologie omdat het mysterie van de heilige Drie-eenheid het centrale mysterie is dat de kern van het christelijk geloof uitmaakt.

---

1 *Catechismus van de Katholieke Kerk* (hierna CKK), Inleiding, subparagraaf 1.

b) Het is de belangrijkste vraag van het menselijk bestaan, want in de levende God komen de ultieme grond van het menselijk bestaan en de volledige zin van zijn waardigheid samen.

De geschiedenis laat zien dat bij alle volken in alle tijdvakken van de geschiedenis volop uitingen van religiositeit te vinden zijn.

1. Religiositeit is een oeroud fenomeen, dat samenvalt met de oorsprong van de mens. Uit het laat-Paleolithicum (tussen 35.000 en 9000 voor Christus) zijn er diverse voorstellingen aangetroffen, die de conclusie rechtvaardigen dat deze volken religieus waren en een eredienst voor God hadden. Te noemen zijn bewerkte botten, ingekerfde afbeeldingen, rotsschilderingen (zoals in Altamira in Cantabrië), beeldjes van vrouwenfiguren en begrafenisartefacten.
2. Vanuit historisch oogpunt zien we dat er uit alle tijden (vanaf Homerus, zeker vanaf de 9de eeuw voor Chr.) historische documenten zijn die aangeven dat het leven van de mens vorm krijgt rond diepe religieuze ervaringen. Bij de ontdekking van Amerika bleek bijvoorbeeld dat alle inheemse volken die de Europeanen tot dan toe niet kenden, grote tempels voor hun religieuze praktijken hadden.
3. Ook geografisch gezien blijkt dat in de loop van de tijd bij alle tot nu toe bekende volken en culturen uitingen van religiositeit zijn aangetroffen.

Deze religieuze uitingen, gebruiken en volkse tradities laten duidelijk het verlangen van de mens zien om de zin van leven en dood te achterhalen, van lijden en ziekte, van het kwaad en van de hoop op een hiernamaals. Deze religieuze belevingen worden natuur- of positieve godsdiensten genoemd. Het gaat om heel oude tradities die op diverse manieren laten zien dat de mens van alle tijden op zoek is naar een God die hem tijdens zijn leven begeleidt en helpt op het rechte pad te blijven.

Of deze tradities openbaringen of tekenen van God waren, is niet historisch vastgelegd. In het licht van de geschiedenis en vooral in het licht van het christelijk geloof kunnen we er eerder van uitgaan dat dergelijke openbaringen er nooit zijn geweest. Toch blijkt uit deze oude tradities van de volken dat «het verlangen naar God in het hart van de mens is gegrift», zoals de *Catechismus van de Katholieke Kerk* leert.<sup>2</sup> In de filosofie wordt er de volgende verklaring voor gegeven: de mens is met zijn rede op zoek naar een verklaring voor de raadsels van het leven en deze verklaring is gelegen in het aannemen van een oneindig en eeuwig Wezen dat de mensen God noemen. We kunnen het raadsel van de mens alleen begrijpen als we aanvaarden dat ‘de mens en God’ uitdrukking zijn van de authentieke menselijke structuur, want zonder verwijzing naar God valt de mens niet te begrijpen.

Het christelijk geloof geeft ons een concretere en solidere uitleg: «de mens is door en voor God geschapen; God houdt niet op de mens naar zich toe te trekken en de mens zal slechts in God de waarheid en het geluk vinden, die hij zonder ophouden zoekt»<sup>3</sup>. De heilige Augustinus verwoordt het op een bijzonder mooie manier: «Gij hebt ons gemaakt naar U, en rusteloos blijft ons hart totdat het zijn rust vindt in U.»<sup>4</sup>

Een studie met God als onderwerp raakt de mens in zijn diepste wezen, omdat hierbij zijn hele bestaan is betrokken. Anders gezegd, wanneer de mens God kent en met Hem omgaat, is hij op zoek naar zijn echte waardigheid, – beter gezegd ‘de zin van het menselijk bestaan’ – hij is in staat God te kennen en te beminnen.

## 1. De God van de filosofen en de God van de Openbaring

Pascal, een christelijk filosoof uit de 17de eeuw, heeft in dit kader heel verschillende uitdrukkingen gebruikt: ‘de God van de filosofen’ en ‘de God van het geloof’, ‘de God van Je-

---

2 CKK nr. 27.

3 CKK nr. 27.

4 H. Augustinus, *Belijdenissen* 1,1.

zus Christus'. Voor Pascal geeft de uitdrukking 'de God van de filosofen' de opvatting weer dat de mens met behulp van zijn natuurlijk verstand God kan bereiken: het gaat om het Absolute, het eerste Zijn, de oneindige God, de Almachtige, de God van de metafysica, de onbewogen beweging van Aristoteles. Kortom het gaat om de God die maker is van al wat bestaat. Daar valt niets tegenin te brengen. Het betreft een Godsbegrip dat de vrucht van menselijk denken is en ons over God iets zinvol te melden heeft, hoewel het niet de eigen aard van God onthult en ons niet aanmoedigt een liefdevol gesprek met Hem aan te gaan. De heilige Thomas van Aquino gaat in deze zienswijze mee, net als de meeste katholieke filosofen en theologen. Ook het Leergezag van de Kerk maakt van dit begrip gebruik om aan te geven dat het menselijk verstand tot een zekere, maar beperkte kennis van God kan komen en dat deze natuurlijke Godskennis de eerste stap is op de weg naar het kennen van de God die zich op bovennatuurlijke wijze aan de mensen heeft geopenbaard. Daar moeten we nog aan toevoegen dat de hele westerse cultuur, beschouwd als de meest ontwikkelde, oorspronkelijk op deze ontdekking van God door de mens steunt.

Pascal lijkt 'de God van de filosofen' tegenover 'de God van het geloof' of 'de God van de openbaring' te stellen, dat wil zeggen tegenover de levende God die zich in Jezus Christus aan de mensen heeft geopenbaard en daarvoor aan de Aartsvaders, van Abraham tot en met Mozes. Volgens Pascal zou de kennis van God die de mens met behulp van zijn verstand verwerft, geen steun bieden om de God die zich aan ons geopenbaard heeft, beter te leren kennen. Het zou om twee verschillende werelden of niveaus gaan, zonder enig onderling contact.

Wanneer de gelovige de zichzelf openbarende God aanvaardt, moet hij toch tevoren op natuurlijk niveau al een idee of beeld van God hebben. In die zin wordt het in de *Catechismus* geformuleerd:

«Onze moeder de heilige kerk houdt en leert dat God, beginsel en doel van alle dingen, door het natuurlijk licht

van het verstand met zekerheid gekend kan worden vanuit de geschapen werkelijkheden.»<sup>5</sup>

Bovenstaande tekst bevat drie belangrijke waarheden:

1. De mens is van nature in staat God te kennen, oorsprong en doel van alle dingen. Anders gezegd, de mens is op God gericht.
2. Dit vermogen heeft hij gekregen doordat hij door God is geschapen naar diens beeld en gelijkenis.
3. De natuurlijke kennis van God gaat vooraf aan en is noodzakelijk voor het ontvangen van de bovennatuurlijke openbaring.

Uiteindelijk is het een zinloze gedachte dat 'de God van de filosofen' en de 'God van het geloof' onverenigbaar en elkaars tegengestelde zouden zijn, het gaat immers om dezelfde God tot wie de mensen zich met hun gebeden richten. In het eerste geval, 'de God van de filosofen', gaat het om het beeld van een God die door het menselijke verstand via de door Hem geschapen dingen bereikt wordt. In het tweede geval, 'de God van het geloof', gaat het om het beeld dat God ons zelf van zich geeft, uit liefde voor ons en met de bedoeling ons het eeuwig heil te bieden. We zouden kunnen zeggen dat de eerste formulering uiting is van een elementaire en zekere kennis van God, een kennis over God bekeken van buitenaf. De tweede formulering doelt op een kennis komend van 'binnenuit' en 'bovenaf': een onwrikbare en bovennatuurlijke kennis van de Ene en Drievuldige God en de intimiteit van het goddelijk leven dat God zelf ons heeft getoond en waarvoor Hij ons tot deelname uitnodigt.

We kunnen deze inleidende tekst als volgt besluiten:

1. Natuurlijke Godskennis is een noodzakelijke eerste aanzet tot bovennatuurlijke kennis.
2. Beide vormen van kennis vullen elkaar aan: menselijke kennis is een eerste aanzet, bovennatuurlijke kennis is een kennis van volkomenheid, omdat zij een gave van God is, om niet en vol liefde gegeven.

---

5 CKK nr. 36.

3. Deze menselijke kennis is ondergeschikt aan geloofskennis, omdat laatstgenoemde onvergelijkkelijk veel volmakter is, daar zij rechtstreeks van God komt.
4. Beide vormen van kennis zijn van elkaar afhankelijk, want als de natuurlijke kennis gaat ontbreken is de mens niet langer in staat kennis over het geloof te ontvangen. Toch is de continuïteit tussen beide niet vanzelfsprekend, aangezien de eerste de vrucht is van de menselijke rede die oprecht over de zin van het leven nadenkt, en de tweede de vrucht van een persoonlijk antwoord van geloof op de openbaring van God.

## **2. De goddelijke openbaring in de geschiedenis en in woorden**

Hoe weten wij dat God bestaat? Onze kennis berust op twee bronnen: de goddelijke schepping, dat wil zeggen de kennis die we door het bestuderen van de stoffelijke wereld en de mens verkrijgen; een tweede bron is de geschiedenis, dat wil zeggen de bemoeienissen van God met de mensengeschiedenis.

De ontmoeting van de mens met God is een persoonlijke ontmoeting die daden van kennis en liefde inhoudt. Onze ontmoeting met God is altijd een ontmoeting met het mysterie: een ontmoeting met een werkelijkheid die ons te boven gaat. Deze kennis vergt van de mens dat hij zich volledig openstelt.

Alleen de aanvaarding van God geeft de mens antwoord op zijn bestaansvragen.

Het werkwoord 'openbaren' betekent wat verborgen is onthullen, iets onbekends laten zien of blootleggen, de sluier weghalen die verhult wat verborgen is. Openbaring betreft vooral God: het is de daad waarmee God zich aan de mensen bekend maakt. Er zijn twee soorten of vormen van openbaring:

**a) Natuurlijke openbaring**, de vorm van openbaring die via de natuur en de mens het zijn en de werken van God laat zien. Immers zowel de natuur als de mens zijn schepsels van God waardoor het de mens in zekere zin mogelijk is zijn Schepper te kennen. Het *Compendium van de Catechismus van de Katholieke Kerk* zegt hierover: «Als hij uitgaat van de schepping, dat wil zeggen van de wereld en van de menselijke persoon, kan de mens, met alleen maar zijn verstand, God met zekerheid kennen als oorsprong en doel van het heelal, en als het hoogste goed, waarheid en oneindige schoonheid.»<sup>6</sup>

Deze kennis is voor alle mensen bereikbaar, want zij steunt op de menselijke rede. Vandaar dat alle mensen in staat zijn te weten dat God bestaat, dat Hij goed is, dat wij allemaal van nature dezelfde waardigheid bezitten, dat er in het hart van iedere mens morele waarden aanwezig zijn en dat wij allemaal geroepen zijn tot het eeuwige leven, het leven in God.<sup>7</sup>

**b) Bovennatuurlijke openbaring.** Deze tweede vorm van openbaring wordt bovennatuurlijk genoemd, omdat het gaat om een uit vrije wil naar buiten treden van God in de loop van de geschiedenis, om het mysterie van zijn innerlijk leven en zijn wil om alle mensen te redden tot uitdrukking te brengen. «In zijn goedheid en wijsheid heeft het God behaagd Zichzelf te openbaren en het geheim van zijn raadsbesluit bekend te maken, waardoor de mensen door Christus, het vleesgeworden Woord, in de heilige Geest toegang hebben tot de Vader en deel krijgen aan de goddelijke natuur.»<sup>8</sup> God heeft zich - qua vorm en inhoud - stapsgewijs aan de mensen geopenbaard tot deze openbaring haar volheid bereikte in Jezus Christus.

*Noodzaak van de bovennatuurlijke openbaring.* In zijn feitelijke historische leefomstandigheden is het voor de mens

---

6 *Compendium* CKK nr. 3.

7 Vgl. CKK nr. 27-35.

8 Tweede Vaticaans Concilie, Dogmatische Constitutie *Dei Verbum*,



moeilijk om alleen met behulp van zijn verstand God te leren kennen en te beminnen, net zoals hij er moeite mee heeft de eigen waardigheid van de menselijke persoon te onderkennen. De *Catechismus* zegt het als volgt: «Daarom heeft de mens er behoefte aan door de openbaring van God verlicht te worden, niet alleen inzake hetgeen zijn begrip te boven gaat, maar ook inzake hetgeen op godsdienstig en zedelijk gebied voor het verstand op zichzelf niet ontoegankelijk is, opdat ook dit in de huidige omstandigheden waarin het mensdom verkeert, door allen gemakkelijk, met vaste zekerheid en zonder enige vermenging met dwalingen, kan worden gekend.»<sup>9</sup> Dat is de reden, zoals de *Catechismus* in het voorgaande zegt waarom «de mens er behoefte aan heeft door de openbaring van God verlicht te worden».

c) **En degenen die zich niets van God aantrekken?** We bevinden ons in een situatie van praktisch atheïsme dat elke verwijzing naar God verwerpt.<sup>10</sup> Het is een gevolg van het militante laïcisme dat beoogt God en de religie uit het publieke leven te verdrijven, ze in de subjectieve sfeer van de rationalistische opvattingen van de 19de eeuw op te sluiten en een individualistische moraal te scheppen zonder objectieve normen en waarden.<sup>11</sup>

In het voetspoor van een *functionele rationaliteit*, dat wil zeggen een rationaliteit die op tijdelijke resultaten uit is, ontwikkelde zich in Europa vanaf het einde van de twintigste eeuw een cultuur die op een voordien ongekende manier God uit het publieke bewustzijn weerde, aangezien zijn bestaan onbewijsbaar en onzeker is. Als zodanig behoort het tot het domein van de subjectieve beslissingen, en is in geen enkel opzicht relevant voor het publieke leven.

---

9 CKK nr. 38. Vgl. Vaticanum I, Dogmatische Constitutie *Dei Filius*, 2; DH 3004-3007.

10 Benedictus XVI, Encycliek, *Caritas in veritate* (2009), nr. 29

11 Toespraak Benedictus XVI in Westminster Hall (17-09-2010), waarin hij verdedigt dat het maatschappelijk leven «op sterke ethische principes vanuit de natuurwet » moet steunen.

De functionele rationaliteit heeft wanorde in het moreel bewustzijn veroorzaakt. 1) Het levert positivistische filosofieën op waarin God geen plaats heeft. 2) Het is een zelfbeperking van de menselijke vrijheid ten aanzien van zijn eigen beslissingen. 3) Deze functionele rationaliteit houdt in: alles wat mogelijk is, moet je kunnen doen; en wat je kunt doen is moreel goed. 4) Het verlichte laïcisme wijst God af: het is de uiting van een geweten dat God volledig uit het maatschappelijke leven wil weren, teruggebracht tot het subjectieve domein van de uit het verleden overgebleven cultuurverschijnselen. 5) tegen deze stellingen in bevestigt de goddelijke openbaring het bestaan van God en de verheffing van de gedoopte mensen tot bovennatuurlijke situatie van kinderen van God.

**d) Redenen voor de bovennatuurlijke openbaring.** De eerdergenoemde overwegingen laten duidelijk het belang en de goedheid van deze openbaring van God in de geschiedenis zien. Er zijn verschillende redenen voor te geven; we kunnen ze als volgt samenvatten. God wil dat de mensen in staat zijn Hem te antwoorden, Hem te kennen en te beminnen, veel beter dan zij dat uit eigen kracht zouden kunnen.<sup>12</sup> Wanneer Hij zich op bovennatuurlijke wijze openbaart, laat God de mensen tevens zien dat zij voor een bovennatuurlijke situatie bestemd zijn en een bovennatuurlijk doel hebben, dat zij bestemd zijn om te 'leven in God'. Deze verheffing tot het bovennatuurlijke 1) onthult wie God in zichzelf is, dat wil zeggen zij toont het intieme leven van de drie goddelijke Personen; 2) zij maakt de verheven waardigheid duidelijk die God aan de mens, aan iedere mens gegeven heeft; 3) zij onthult ook de wortel van het kwaad, van de zonde van de mensen; 4) zij toont hun uiteindelijke bestemming, de liefdevolle vereniging met God in de hemel, in het eeuwige leven; deze verheffing tot het bovennatuurlijke komt heel goed tot uitdrukking in het goddelijk kindschap dat de christenen bij het doopsel ontvangen en op grond waarvan zij deelhebben aan Gods

---

<sup>12</sup> Vgl. CKK nr. 52.

eigen intimiteit, aan het trinitaire leven; 5) zij geeft de mens de goddelijke garantie voor de kennis van waarheden op religieus en zedelijk gebied die hij met zijn natuurlijke verstandsvermogens kan bereiken. Zo weet hij wat de waardigheid van de mens is op grond van het feit dat de mens geschapen is naar Gods beeld en gelijkenis, kent hij de morele principes die het persoonlijke en het sociale leven bepalen en begrijpt hij dat hij de goederen van deze aarde goed moet gebruiken.

**e) Antwoord op de bovennatuurlijke openbaring.** Het antwoord van de mens op de bovennatuurlijke openbaring van God is geloof. Het is een gave van God waardoor de mens, zoals het Tweede Vaticaans Concilie leert, «zich in vrijheid geheel overgeeft aan God door volledige onderwerping van verstand en wil aan de openbarende God». En, gaat het Concilie verder: «Wil de mens deze geloofsdaad kunnen stellen, dan is Gods voorkomende en helpende genade nodig en de innerlijke bijstand van de heilige Geest, die het hart moet bewegen en tot God bekeren, die de ogen van de geest moet openen en aan allen smaak moet geven bij het instemmen met de waarheid en bij het geloven eraan.»<sup>13</sup>

God, [Hij] *die alleen onsterfelijkheid bezit en woont in ongenaakbaar licht. Geen mens heeft Hem gezien of is in staat Hem te zien* (1 Tim 6, 16), die God, die volledig onstoffelijk is, heeft zich aan de mens willen tonen en hun zijn eigen goddelijk leven willen meedelen. De heilige Paulus geeft hier een verklaring voor: *In Hem heeft Hij ons uitverkoren voor de grondlegging der wereld, om heilig en vlekkeloos te zijn voor zijn aangezicht. In liefde heeft Hij ons voorbestemd zijn kinderen te worden door Jezus Christus, naar het welbehagen van zijn wil* (Ef 1, 4-5). Dat betekent dat God zich aan de mensen heeft geopenbaard om hen tot zijn kinderen te maken, hen in de schoot van dat goddelijke liefdevolle leven op te nemen.

---

13 DV, 5; vgl. CCK, 142 y ss. Zie ook het geloofsonderricht van paus Johannes Paulus II in de algemene audiënties vanaf 13 maart – 26 juni 1985.

De *Catechismus van de Katholieke Kerk* verwijst in dit verband naar de heilige Ireneüs van Lyon: «De heilige Ireneüs van Lyon spreekt herhaaldelijk over deze goddelijke pedagogie, waarbij hij het beeld gebruikt van wederzijdse gewinning tussen God en mens: “Het Woord van God heeft in de mens gewoond en is Mensenzoon geworden om de mens eraan te wennen God te vernemen en God eraan te wennen in de mens te wonen naar het welbehagen van de Vader” .»<sup>14</sup>

### 3. De God van Israël en de strijd tegen valse goden

Bij het lezen van het Oude Testament worden we geconfronteerd met het initiatief van God die met de mensen in contact wil komen. Vanaf het allereerste begin heeft Hij dat gedaan, zoals we later in dit hoofdstuk zullen zien (7.1). Hij maakt zich aan onze eerste voorouders bekend als een persoon en nodigt hen uit om een intieme relatie met Hem aan te gaan. Hij maakt zich bekend als de Schepper en de Redder van de mensen.

De God van Israël is behalve een God die schepper, eeuwig, rechtvaardig en vooruitziend is, ook een God die zijn volk verlost. In dit verlossend optreden ontdekt Israël de getrouwheid van God, zijn onveranderlijkheid, almacht, uniciteit en alle andere goddelijke eigenschappen: *‘Ik ben Jahwe uw God, die u heb weggeleid uit Egypte, het slavenhuis. Gij zult geen andere goden hebben, ten koste van Mij’* (Ex 20, 2-3). Hij communiceert met de mens in woorden en via een vriendschappelijke dialoog: *God sprak* (Gn 1, 26). Als een vader is Hij aanwezig en behulpzaam, bij alle gebeurtenissen in de mensengeschiedenis: *Mijn volk wees niet bang* (Js 10, 24). Hij is het doel van het leven van de mens en geeft diens leven de hoogste zin, Hij is de rechter die oordeelt in rechtvaardigheid en de liefhebbende God die de mens redt: *Zo zal Ik mijn heerlijkheid tonen aan de volken. Ze zullen allen de straf voelen die Ik aan hen voltrek, en mijn machtige*

---

14 CKK nr. 53.

*hand, die op hen drukt Van die dag af zal Israël erkennen dat Ik Jahwe ben, hun God. (Ez 39, 21-22).*

Vanuit een dergelijk rijke en rechtstreekse omgang met God is het te begrijpen, dat het volk van Israël de valse goden van de omringende volken verwerpt: het zijn 'levenloze' goden, door de mensen uit metaal en klei gemaakt, goden die met alle menselijke ellende behept zijn, die geboren worden en sterven net als mensen. Het valt ook te begrijpen, dat het een zware zonde is de levende God de rug toe te keren om valse goden aan te hangen.

Daarom herhalen de heilige boeken ook keer op keer welke vormen van ontrouw en afwijzing er tegenover God zijn. Te beginnen met het atheïsme – de uitdrukkelijke ontkenning van het bestaan van God – tot en met andere keuzes van de mens die echt zondig zijn. Bijvoorbeeld het uitspreken van godslasteringen wanneer de niet-Israëlieten weigeren Jahwe als bron van heil en hoop te zien, maar ook de beledigingen van de Israëlieten die met vervloekingen en valse eden Gods naam misbruiken. Ook zich krachten toe-eigenen die alleen aan God zijn voorbehouden is een vorm van godslastering.

Afgoderij is eveneens een ernstige vorm van ontrouw tegenover God. Het volk van Israël kreeg twee zware bekoringen te verduren, die, hoewel verschillend toch vergelijkbaar zijn. De bekoring andere goden te volgen, de goden van de omringende volken of overheersende machten (Kanaän, Egypte of Fenicië), en de bekoring afbeeldingen van God te maken onder voorwendsel 'Hem ter beschikking' te hebben, en dat op een voor de mens eigen, beperkte manier.

De opvoedkunde van de verlossende God is in de hele geschiedenis van het volk Israël aanwezig: het verbod op het maken van afbeeldingen, de waarschuwingen tegen hen die Baäl volgen, het belachelijk maken door de profeten van de valse afgoden van de volken, enzovoort. De zonde van afgoderij maakt dat volken tot moreel verval komen, dat zij hun aandacht louter op aardse zaken richten en geldgewin als hoogste waarde van het bestaan beschouwen.

#### 4. Wijsheid van de gelovige en dwaasheid van hen die God ontkennen

*Mijn ziel heeft dorst naar God, de God die leeft, zal ik Hem ooit bereiken en zijn aanschijn zien? (Ps 42, 3). Tot U spreekt mijn hart, naar U zie ik op, uw aanschijn, Heer, tracht ik te zien. Wil uw gelaat niet verbergen voor mij. (Ps 27, 8-9).*

Deze woorden uit de heilige Schrift laten niet alleen zien, dat de mens God kan kennen, maar tonen ook zijn brandend verlangen, zijn dorst naar God, de onrust van zijn hart en hoezeer hij God nodig heeft. Anders gezegd, de mens is begiftigd met een transcendente en oneindige dimensie, waardoor hij ziet dat de dingen van deze wereld, hoe geweldig ook, zijn hart niet bevredigen en geen definitieve en betrouwbare zin aan zijn leven geven. Naar die zin van het leven is hij op zoek, daaraan heeft hij behoefte.

Geloven in God, Hem kennen en beminnen, je bestaan op Hem baseren getuigt van wijsheid. Het is wijs, omdat het geloof in God het menselijk leven met zijn licht beschijnt en alles betekenis geeft: lijden, dood, ziekte en gezondheid, succes en mislukking, rechtschapenheid en geleden onrecht. Het is wijs, omdat het geloof in God de kracht geeft je uit eigen vrije wil weg te cijferen ten dienste van andere mensen. De gelovige weet dat alle wederwaardigheden van zijn leven in het hiernamaals op waarde worden geschat ten aanzien van het eeuwig heil.

Maar het is dwaasheid Gods bestaan te ontkennen, zoals de psalmist zegt: *De dwazen beweren: 'Er is geen God!'* (Ps 124, 1). Gods bestaan ontkennen betekent de zin van het leven niet langer willen ontdekken, het bestaan tot zijn aardse geschiedenis terugbrengen, de gedachte aan een hiernamaals afwijzen, alleen waardering hebben voor het tastbare of stoffelijke aspect van de dingen en hun geestelijke waarde niet erkennen. De *Catechismus* verwoordt dit als volgt: «De oorsprong van een dergelijke houding kan heel verschillend zijn: opstand tegen het kwaad in de wereld, godsdienstige onwetendheid of onverschilligheid, de

zorgen over de wereld en de rijkdom, het slechte voorbeeld van de gelovigen, gedachtestromingen die het geloof vijandig gezind zijn en ten slotte de houding van de zondige mens die zich uit angst voor God verbergt en vlucht voor zijn oproep.»<sup>15</sup> Wie zich zo gedraagt, is een echte malloot.

## 5. Natuurlijke Godskennis

Misschien vraagt iemand zich af, of het wel mogelijk is God te kennen. Daarop is maar een antwoord mogelijk: ja! Maar waarom komen dan niet alle mensen tot die kennis en leven zij alsof God niet bestaat? Het antwoord moet gezocht worden in het hart van de mens, omdat kennis van God intellectuele oprechtheid en morele rechtschapenheid vereist. Op intellectueel gebied maken houdingen als trots, zelfvoldaanheid, ontwijken van de ultieme vragen (wat is er na de dood) of valse redeneringen het moeilijk om tot kennis van God te komen. Waar het de wil betreft verhinderen zaken als aantasting van het morele geweten, overgave aan harstocht, toekenning van absolute waarde aan tijdelijke, maar altijd relatieve zaken, dat de mens zich voor God openstelt. Het menselijk denken heeft een aantal redeneringen uitgewerkt die we hier zullen schetsen.<sup>16</sup>

De met het licht van het verstand verworven kennis over God die de mens uitgaande van de geschapen werkelijkheid verwerft, wordt natuurlijke Godskennis genoemd. Het gaat om kennis die de mens verkrijgt met behulp van alleen zijn natuurlijke vermogens tot kennen en binnemen.

Ten aanzien van de natuurlijke Godskennis worden gewoonlijk twee niveaus of twee achtereenvolgende samenhangende stappen onderscheiden: spontane Godskennis en rationele Godskennis.

---

<sup>15</sup> CKK nr. 29.

<sup>16</sup> Zie ook L.J. Elders, *De metafysica van St. Thomas van Aquino in historisch perspectief, dl II*. (Tabor, Brugge, 1987; nt vert.). *Moraal, De kunst van het leven*, L.Lorda (Ned. vert. 2010).

a) *Spontane kennis*. Spontane Godskennis is bij de meeste mensen aanwezig en is een uiting van ontzag voor het wonder van het menselijk leven en de grootsheid van het universum. Deze ervaring maakt dat zij een glimp opvangen of zien van het bestaan van een Opperwezen, begin en einddoel van de hele werkelijkheid. Dit kan op verschillende manieren gebeuren: door heldere intuïtie, de niet mis te verstane stem van het persoonlijk geweten, het gezonde verstand of tot slot door een diepe zekerheid over het goddelijke. Anders gezegd, deze waarneming is een uiting van het in het hart van de mens aanwezige ‘natuurlijke verlangen’ om God te kennen en te beminnen, en dit is de bron van de religieuze ervaring. Wanneer de mens vanuit deze spontane overtuiging leeft, wordt hij een edeler mens en verheugt hij zich in de wetenschap dat hij geschapen is om zich goed te gedragen en op weg is naar het eeuwige leven.

b) *Rationele kennis*. Rationele Godskennis is een verlengstuk van spontane Godskennis. De mens verwerft deze alleen met zijn verstand, door redelijk nadenken. Hij is in staat een zekere ‘wetenschap’ over God te verwerven, hoewel niet rechtstreeks, maar op een indirecte, zijdelingse manier, dat wil zeggen via de geschapen werkelijkheid van mensen en dingen. Dit type kennis wordt vaak de weg van de kennis of ook wel de weg omhoog genoemd, omdat de mens zich, met de schepselen als beginpunt, tot God verheft en er het getuigenis van het zijn, van het ware, goede en schone in ontdekt.

In de filosofie is de mogelijkheid tot rationele Godskennis onder woorden gebracht door te stellen dat het geloof in God aan de specifieke structuur van het menselijk denkvermogen beantwoordt. Dat vermogen is niet beperkt tot louter waarnemen van tastbare verschijnselen, maar staat open voor rationele kennis van de waarde die deze verschijnselen inhouden. Anders gezegd, de menselijke rede is in staat de waarheid over de dingen te kennen. «Geschapen naar Gods beeld en geroepen om God te kennen en lief te hebben, ontdekt de mens die God zoekt,



bepaalde 'wegen' om tot de kennis van God te komen. Dit worden ook wel 'bewijzen' voor het bestaan van God genoemd, niet in de zin van bewijzen waarnaar de natuurwetenschappen op zoek zijn, maar in de zin van 'met elkaar overeenstemmende en overtuigende argumenten' die het mogelijk maken te komen tot echte zekerheden. Die 'wegen' om tot God te naderen hebben als vertrekpunt de schepping: de stoffelijke wereld en de menselijke persoon.»<sup>17</sup>

### 5.1 Kennis van God via de natuur

In de filosofie zijn een aantal redeneringen gangbaar met behulp waarvan de mens God als oorsprong en einddoel van de stoffelijke wereld kan leren kennen. Om te beginnen, vanuit de beweging en het worden in de wereld komen we uit bij het Zijn, dat het bestaan in Zichzelf heeft en het niet van een ander heeft ontvangen. Al redenerend komen we tot een eerste oorzaak die de oorsprong is van alles wat we waarnemen; er is geen klok zonder klokkenmaker.<sup>18</sup> Vervolgens, uitgaande van de niet-noodzakelijkheid van de geschapen dingen, dingen die bestaan maar ook niet hadden kunnen bestaan, komen we tot de noodzaak van een Zijnde waarvan het bestaan, sinds altijd en voor altijd uit zichzelf noodzakelijk en eeuwig is. En, uitgaande van de ordening en schoonheid in de wereld komen we uit bij de wijsheid die dit alles heeft geordend en bij de eerste schoonheid. St. Thomas wordt beschouwd als degene die deze wegen om tot rationele kennis van God te komen het best heeft uitgewerkt.<sup>19</sup>

---

17 CCK nr. 31.

18 In de grote filosofische traditie wordt Hij de Onbewogen Beweger genoemd.

19 St Thomas geeft de volgende wegen aan: 1. de weg die uitgaat van de beweging, 2. de weg die uitgaat van de werkoorzaak, 3. de weg die uitgaat van het mogelijke en het noodzakelijke zijn; 4. de weg die zich baseert op de graden van zijn die men in de dingen waarneemt; 5. de weg die zich baseert op de bestiering van de wereld. *Summa Theologiae* I, q 2, art. 3.

De heilige Schrift bevestigt en garandeert dat de natuurlijke kennis over God zeker is. *De hemel verkondigt Gods heerlijkheid, het uitspannel toont ons het werk van zijn handen* (Ps 19, 2).

Het boek Wijsheid legt heel mooi uit dat de mens God kan kennen via de macht en schoonheid die hij in aardse werkelijkheid ontdekt:

*Volslagen onwijs immers zijn alle mensen, die met onwetendheid over God behept zijn, en die niet in staat zijn geweest uit de zichtbare goederen Hem te kennen die is en evenmin door het beschouwen van de werken de kunstenaar hebben leren kennen, maar die of het vuur of de wind of de snel bewegende lucht of de sterrenhemel of het onstuimige water of de lichten aan de hemel zijn gaan houden voor de beheerders van de wereld, voor goden. Indien zij, door hun schoonheid bekoord, die dingen voor goden gingen aanzien, dan hadden zij moeten begrijpen, hoeveel voortreffelijker de Heer van dat alles is, want Hij die het geschapen heeft is de oorsprong van de schoonheid, Indien zij het echter deden, omdat zij verbijsterd waren over die macht en werking, dan hadden zij uit de verschijnselen moeten begrijpen, hoeveel machtiger de Maker ervan is, want uit de grootheid en de schoonheid van de schepselen wordt men door vergelijking hun Schepper gewaar. Niettemin treft deze mensen maar weinig blaam, want zij komen misschien op een dwaalspoor, terwijl zij God toch zoeken en willen vinden. Want terwijl zij zich met zijn werken bezighouden en zoeken verlaten zij zich op hun ogen: wat zij zien is immers mooi. Anderzijds zijn ook zij niet te verontschuldigen. Want indien zij in staat waren zoveel te weten, dat zij zich van de wereld een gedachte konden vormen, waarom hebben zij dan niet veeleer de Heer van dat alles gevonden? (W 13, 1-9).*

Volgens het boek Wijsheid zijn de macht en de schoonheid die de mens in de schepping aantreft een duidelijke aanwijzing en de weg om tot kennis van God te komen.

Op zijn beurt herinnert Paulus in zijn Brief aan de Romeinen er ook aan dat elke mens God via de geschapen werkelijkheid kan vinden. Hij redeneert als volgt: de

werkelijkheden van deze stoffelijke wereld die wij waarnemen en kennen zijn niet door mensen gemaakt, omdat dit hun vermogen te boven gaat. Zij moeten geschapen zijn door iemand met almacht die wij God noemen:

*Want wat een mens van God kan weten, is in feite onder hen bekend; God zelf heeft het hun geopenbaard. Van de schepping der wereld af wordt zijn onzichtbaar wezen door de rede in zijn werken aanschouwd, zijn eeuwige macht namelijk en zijn godheid. Daarom zijn zij niet te verontschuldigen. (Rom 1, 19-20).*

## 5.2 Kennis van God via de rusteloosheid van de mens

De tweede belangrijke mogelijkheid om tot natuurlijke Godskennis te komen is de mens zelf. «De mens: met zijn ontvankelijkheid voor waarheid en schoonheid, zijn gevoel voor het moreel goede, zijn vrijheid en de stem van zijn geweten, zijn verlangen naar het oneindige en naar geluk, stelt de vraag naar het bestaan van God. Door dit alles heen wordt hij de tekenen van zijn geestelijke ziel gewaar. “Omdat de kiem van de eeuwigheid die hij in zich draagt niet tot louter stof te herleiden is”, kan zijn ziel haar oorsprong alleen maar in God hebben.»<sup>20</sup>

In een zeer korte samenvatting die tot nadenken aanzet, geeft de *Catechismus* aan welke menselijke houdingen tot kennis van God kunnen leiden. Er wordt van uitgegaan, dat dergelijke houdingen gebaseerd zijn op een oprechtheid van het hart. Een leugenaar die een dubbelleven leidt, stelt zich geen vragen over het bestaan van God en het hierna-maals. En als hij dat dan al zou doen, doet hij dat niet om God te vinden, maar eerder om hen die gelovig zijn in een woordenstrijd belachelijk te maken. Het Bijbelse onderricht over de toegang tot een natuurlijke Godskennis wordt in de *Catechismus* als volgt samengevat: «De wereld en de mens getuigen ervan dat zij niet in zichzelf hun eerste beginsel en uiteindelijk doel hebben, maar dat zij deel hebben aan het Zijn op zich, zonder oorsprong en zonder einde. Zo kan

<sup>20</sup> CKK nr. 33.

de mens langs verschillende 'wegen' komen tot de kennis van het bestaan van een werkelijkheid die de eerste oorzaak en het uiteindelijke doel van alles is 'en dat allen God noemen' (vgl. H. Thomas van Aquino, S. Th. I q. 2, a.3).»<sup>21</sup>

## 6. Geleidelijke openbaring van God in het Oude Testament

De *aanhef* van de Brief aan de Hebreëen geeft in het kort heel goed het verloop van de goddelijke openbaring aan, vanaf het begin tot aan de volheid die zich in Christus voltrekt. Er staat: *Nadat God eertijds vele malen en op velerlei wijzen tot onze vaders gesproken had door de profeten, heeft Hij nu, op het einde der tijden, tot ons gesproken door de Zoon, die Hij erfgenaam gemaakt heeft van al wat bestaat en door wie Hij het heelal heeft geschapen, Hij is de afstraling van Gods heerlijkheid en het evenbeeld van zijn wezen en Hij houdt alles in stand door zijn machtig woord. En na de reiniging der zonden te hebben voltrokken, heeft Hij zich neergezet ter rechterzijde van de majesteit in den hoge (Heb 1, 1-3).*

a) *Liefdevol initiatief.* De oorsprong van de openbaring is gelegen in een om niet en vrijwillig genomen initiatief van God. Het gaat om een onverdiende gave van God die de mens liefdevol tegemoet komt.

b) *Hoogtepunt in Jezus.* Deze openbaring is 'Gods woord' (*God heeft gesproken*), gericht tot de mensen: het gaat om een dialoog tussen personen, die plaatsvindt via enkele bemiddelaars (*de profeten*) en zijn hoogtepunt bereikt met de prediking en het historische leven van Christus. Het betreft dus een openlijke openbaring, gericht tot alle mensen met de bedoeling een verbond te sluiten met het oog op *het eeuwig heil*.

c) *Aanwezigheid en transcendentie van God.* Het Oude Testament beschrijft Gods tussenkomst in de geschiedenis ten gunste van het volk van Israël. Enerzijds laten deze

---

21 CKK nr. 34.

verhalen zien hoe dicht God bij de mensen staat en tegelijkertijd blijkt Gods onmiskenbare transcendentie: God is totaal verschillend van alles wat wij waarnemen, sterker nog Hij heeft de wereld geschapen *in het begin* (Gn 1, 1).

d) *Goddelijke volmaaktheden*. Anderzijds zien we, dat de bemoeienissen van God waardoor zijn wil waarneembaar wordt, geleidelijk steeds meer *goddelijke volmaaktheden* laten zien en duidelijk maken wat God is: er is slechts een enkele God, Hij toont zijn liefde voor de Vader, Hij is het fundament waarop de morele waarden steunen, Hij wil een heilsverbond sluiten. Op grond hiervan kunnen we vaststellen dat de openbaring van God in omvang toeneemt: zij gaat van de bevestiging van zijn bestaan tot de verwerkelijking van zijn heilsbrengende wil door Jezus Christus.

## 7. Fases van Gods tussenkomst in het Oude Testament

Er zijn verschillende criteria op grond waarvan auteurs een aantal fases onderkennen in de openbaring van God aan de mensen. Wij laten ons hier leiden door die welke de *Catechismus van de Katholieke Kerk* behandelt.<sup>22</sup>

### 7.1. Vanaf het eerste begin maakt God zich bekend

God, die door zijn Woord alles heeft geschapen en in stand gehouden, geeft de mensen in de geschapen dingen een blijvend teken van Zichzelf. Omdat Hij bovendien de weg wilde openen naar het opperste heil, heeft Hij zich al vanaf het begin aan onze eerste voorouders getoond. *God zegende hen, en God sprak tot hen: "Wees vruchtbaar en word talrijk; bevolk de aarde en onderwerp haar; heers over de vissen van de zee, over de vogels van de lucht, en over al het gedierte dat over de grond kruipt."* (Gn 1, 28). «Hij heeft hen uitgenodigd tot een innige gemeenschap met Hem door hen te bekleeden met een schitterende genade en gerechtigheid».<sup>23</sup>

<sup>22</sup> CKK nrs. 54-64.

<sup>23</sup> CKK nr. 54.

Ondanks de gaven die hij kreeg heeft de mens gezondigd, daartoe aangezet door de duivel. Zijn zonde komt voort uit een hang naar onafhankelijkheid, het verlangen een almachtige God te willen zijn, het negeren van zijn hoogstaande situatie van naar Gods beeld en gelijkenis geschapen wezen. Ondanks deze val is het contact in stand gebleven. «God heeft hen opgericht tot de hoop op het heil en zonder onderbreking zorg gedragen voor het menselijk geslacht om eeuwig leven te schenken aan hen die door standvastig het goede te doen het heil zoeken».<sup>24</sup>

De openbaring aan de eerste mensengeneraties weerspiegelt de culturele omgeving van de naburige volken en daar blijkt duidelijk de aanhoudende problematiek van de mens: zelfvoldaanheid, aardse goederen tot afgod maken, afgunst, dood. Tegelijkertijd is deze goddelijke openbaring volstrekt uniek, iets wat andere volken nooit aangereikt kregen: het bestaan van een ene God die als redder optreedt, de mens, geschapen naar het beeld van God en bestemd voor een eeuwig leven, de opdracht van de mens te heersen over de aarde, het kwaad dat niet van God afkomstig is, maar het gevolg is van vrije beslissingen van mensen.

## 7.2. *Het verbond met Noach*

Na de zondvloed sluit God een verbond met Noach. Dit verbond omvat de hele schepping en de regenboog is er het teken van: *Nu ga Ik mijn verbond aan met u en met uw nageslacht, en met alle levende wezens die bij u zijn, met de vogels en de viervoetige dieren, met alle dieren van de aarde die bij u zijn, al wat uit de ark is gekomen, al het gedierte van de aarde* (Gn 9, 9-10). Het verbond met Noach na de zondvloed brengt het principe van het goddelijk heilsbestel tot uitdrukking jegens de ‘volken’, dat wil zeggen jegens de mensen die opnieuw verenigd zijn, ‘ieder naar land, taal en geslacht’ (Gen. 10, 5).<sup>25</sup>

---

<sup>24</sup> CKK nr. 55 hierin wordt de leer van Vaticanum II in *Dei Verbum* weergegeven.

<sup>25</sup> CKK nr. 56.

«Het verbond van Noach is van kracht, zolang de tijd van de volken duurt tot aan de verkondiging van het evangelie, over de hele wereld. De Bijbel betoont eer aan enkele grote figuren van de ‘volken’, zoals ‘Abel de rechtvaardige’, de priesterkoning Melchisedek, voorafbeelding van Christus, of de rechtvaardigen ‘Noach, Daniël en Job’ (Ez 14, 14). Zo brengt de Schrift tot uitdrukking welke hoge graad van heiligheid in het verschiet ligt voor hen die leven volgens het verbond van Noach, in afwachting van het ogenblik dat de Christus alle verstrooide kinderen van God samenbrengt (vgl. Joh 11, 52).»<sup>26</sup>

### 7.3. God wijst Abraham aan

«Om de verstrooide mensheid te verzamelen kiest God Abram door hem weg te roepen *uit zijn land, familie en huis* (Gn 12, 1) om Abraham van hem te maken, d.w.z. *de vader van een menigte volken* (Gn 17, 5): *Door u zal zegen komen over alle geslachten op aarde* (Gn 12, 3).»<sup>27</sup>

Op deze manier laat de *Catechismus* ons kennismaken met het verbond tussen God en aartsvader Abraham, wiens nakomelingschap het uitverkoren volk (vgl. Rom 11, 28) zal worden, het volk dat de bewaarder is van Gods openbaring aan de aartsvaders Abraham, Izaäk en Jacob. De besnijdenis is het teken van dit verbond. Dit volk waaruit de Verlosser zal voortkomen, is geroepen om eens alle kinderen van God samen te brengen in de eenheid van de Kerk, zoals staat bij Johannes als het gaat over de dood van Christus: *Jezus zou sterven voor het volk, en niet voor het volk alleen, maar ook om de verstrooide kinderen van God samen te brengen* (Joh 11, 52). Daarom is het volk van Israël de wortel waarop de heidenen, na gelovig geworden te zijn, geënt zullen worden.

---

26 CKK nr. 58.

27 CKK nr. 59.

#### 7.4. *Het Verbond met het volk Israël*

«Na de aartsvaders heeft God Israël als zijn volk gevormd door het uit de slavernij van Egypte te redden. Hij heeft met dit volk zijn verbond op de Sinaï gesloten en het door Mozes zijn wet gegeven, opdat het Hem erkent en dient als de enige, levende en ware God, de zorgzame Vader en rechtvaardige rechter, en opdat het uitziet naar de beloofde Verlosser.»<sup>28</sup>

Israël is het volk dat de ware God aanroept; «het volk dat door onze God en Heer het eerst is aangesproken», zoals de liturgie van Goede Vrijdag zegt; het volk van de oudste broers in het geloof van Abraham, zoals de heilige paus Johannes Paulus II graag zei, het volk waaruit Maria en haar zoon Jezus Christus zijn voortgekomen. Het is dus duidelijk dat men niemand mag minachten of slecht behandelen omdat die tot het joodse volk behoort. Dat slaat nergens op.

#### 7 5. *Profeten*

Na Mozes liet God gedurende meerdere eeuwen profeten opstaan zoals Jesaja, Jeremia, Ezechiël of Daniël. Profeten zijn mannen die in naam van God het volk opriepen zich te reinigen van hun ontrouw en die de hoop op de toekomstige Messias die alle volken het heil zou brengen, aanwakkerden. «Door de profeten voedt God zijn volk op in de hoop op het heil, in de verwachting van een nieuw en eeuwig Verbond, dat voor alle mensen bestemd is en dat gegrift zal zijn in de harten.»<sup>29</sup>

Uit de getoonde feiten blijkt, dat het gaat om een algemeen aanvaard geloof in het bestaan van God die zin geeft aan het leven en aan de zorgen van de mens van alle tijden. Met deze kennis kunnen we met ons onderzoek naar de natuur van God verder gaan, in het bijzonder naar Gods uniciteit en transcendentie.

---

28 CKK nr. 62.

29 CKK nr. 64.